

Het probleem van de historische behandeling van literatuur of van de behandeling van historische literatuur is nog niet opgelost met dit boek. Er blijven nog genoeg problemen over in dit verband, zo o.m. de tekstkeuze (hoeveel werken uit de Nederlandse literatuur van de vorige eeuwen wilt u zelf eigenlijk voor uw eigen plezier lezen?), de evaluatie, het gebruik van allerlei hulpmiddelen. Ook is het weer opvallend dat er eigenlijk weer met een grote boog om de vraag van de leerinhouden heengelopen wordt en dat de 16de en 17de eeuw nergens vermeld worden. Toch is dit boek een niet te versmaden bijdrage tot de discussie over een onderwerp dat toch al te vaak doodgezwegen wordt.

Roger ROGER, Leeuwerikenlei 3, 2520 Edegem.

## De Europese literatuur in kaart

van Vlierden B.F., *Een poëtica van de Europese roman*, DNB Uitgeverij Pelckmans, Kapellen, 1987, 356 p.

Hoe de roman van de toekomst er uit zou zien, dat voorspelde B.F. van Vlierden (1926-1980) op het einde van zijn „poëtica van de Vlaamse roman” *Van In 't Wonderjaer tot De Verwondering* (1969). Meteen geeft hij zijn visie op de moderne literatuur: „Het scheppende bestaan van de mens is een onophoudelijk en onuitputtelijk gesprek met de werkelijkheid, waarin werkelijkheid en mens zin krijgen, hun zin krijgen. *Mundus est fabula*, d.i. het handvest van de roman. De wereld moet gezegd zijn om zichzelf te zijn, moet verhaal worden. In het verhaal wordt de chaos tot gebeuren, krijgt bestaan zin en wordt orde in mij. Verhalen is participeren aan het bestaan als gebeuren, is de baaierd ordenen tot kosmos. Hoe dit verhaal er zal uitzien is niet uit te maken: geen epos meer, en geen roman die in wezen anti-epos wilde zijn, en ook geen anti-roman, maar wat daaruit ontstaat, een soort van schrijven, dat we voorlopig een „opus” kunnen noemen”. Precies 10 jaar later heeft hij als Bernard Kemp in zijn roman *Het weekdier. Een luisterboek* het „opus” gemaakt waar hij het in zijn poëtica over had. Wat hij echter door zijn voortijdige dood niet meer heeft kunnen realiseren, is het volledig afronden van zijn monumentale poëtica van de Europese roman. Dank zij de goede zorgen van Hendrik van Gorp en Martine de Clercq, zijn collega's aan de Universitaire Faculteiten St.-Aloysius te Brussel, is nu toch zijn boek *Een poëtica van de Europese roman* kunnen verschijnen, op het grotendeels onafge slothoofdstuk - de roman vanaf 1945 - na.

Van Vlierden bepaalt met Hegel de roman als „eine wahre bürgerliche Epopöe”, als het epos van de burger dus. Daardoor krijgt de roman een historische dimensie: zijn opkomst, hoogtepunt en ondergang valt samen met die van de burgerlijke maatschappij. Het moet dan ook niet verbazen dat Van Vlierdens poëtica start in 1720, in de eeuw van de verlichting en de „redelijke mens”, hoewel hij in een *Voorgeschiedenis* tevens aandacht heeft voor de schelmenroman als overgangsgenre tussen het ridderlijke epos en de burgerlijke roman. In de 18e en grotendeels ook nog in de 19e eeuw beleefd de roman zijn „naïeve fase”. Hij functioneert dan vaak als spiegel van de burgerlijke maatschappij, die een vanzelfsprekende en door iedereen aanvaarde zin en vorm had. De romancier kon er zich mee vergenoegen die zinvolle vorm te weerspiegelen. In dit stadium moest de roman niet vormgevend optreden. Als men op het einde van de 19de eeuw in het fin de siècle het burgerlijke realisme als naïef gaat ervaren en de werkelijkheid haar vanzelfsprekende zin en vorm verliest, moet de „post-realistische mens” zélf vormgevend en zinzoekend optreden. De verschuiving van „mimesis” naar „creatio”, van het weerspiegelen van de werkelijkheid in de roman naar het scheppen van een opus als anti-chaos, komt na de beide wereldoorlogen telkens verhevigd terug. Van Vlierdens poëtica van de Europese roman eindigt niet toevallig met de vaststelling dat „het absolute opus een instrumentale vorm opbouwt en een epistemologie bedrijft die zich tegen de absurditeit afzet, en daarin de rol overneemt van de oermythen van de oorsprong; deze waren immers reeds pogingen om op het niets een zin te stichten: „Toute oeuvre d'art, en somme tend à devenir un mythe” en „On ne se défend qu'en créant” (Malraux). Het werk primeert voortaan op de werkelijkheid.

De lezer heeft begrepen dat deze poëtica van de Europese roman veel rijker is dan een traditionele literatuurgeschiedenis. B.F. van Vlierden trapt niet in de val van een of andere „school”: zowel de

meer formalistische als de meer sociologische invalshoeken worden door hem met groot brio en persoonlijk genie spelenderwijs gecombineerd én overstegen. In elk van de vijf hoofdstukken van de poëtica dringt hij vanuit tenminste vier ingangen het labyrint der letteren binnen: de werkelijkheidsbeleving, het kunstenaarsethos, het maatschappijbeeld en de vormgeving. Het is duidelijk de bedoeling van dit veelkantige spel met structuren dat de roman zich op de sociologische as verwijderd van het maatschappijbeeld naar het schrijversethos en op de esthetische as van de werkelijkheidservaring naar de vormgeving. De volstrekte originaliteit van de poëtica heeft echter niet tot gevolg dat de „gewone” lezer het boek niet als een handig naslagwerk zou kunnen gebruiken. In het register achteraan vindt hij meer dan 600 namen; in de ondertitels van de hoofdstukken herkent hij de hem bekende termen als verlichting, sentimentalisme, romantisch realisme, realisme, naturalisme, fin de siècle, symbolisme, vitalisme, expressionisme en existentialisme. Maar het blijft een voordeel dat de poëtica door een echte schrijver is gemaakt. Tussen Goethe en Joyce lezen we een mozaïekachtige „roman”, waarin elk auteur als een steentje perfect in het geheel past. Te mooi om niet waar te zijn. Bijkomende voordelen van het boek zijn dat ook Nederlandstalige auteurs als b.v. Multatuli en Van Deyssel Europees gesitueerd worden en dat Van Vlieden - hoewel hij theoretisch maar over ongeveer anderhalve pagina per behandeld jaar beschikt - toch de plaats vindt om echte mini-essays in te lassen over de groten van de Europese roman.

Het is een waar genot met B.F. van Vlieden gedurende 225 jaar de Europese mens te volgen, schrijvend en scheppend op zoek naar zin.

Hugo Bousset, Waterpoelstraat, 1641 Alseberg.

## Vlaamse prozaschrijvers

*Janssens Marcel, de Sterck Marita, Lannoy Luc, (eindredactie), Geboekstaafd. Vlaamse prozaschrijvers na 1945, 1988. 284 blz., 495 fr.*

Op donderdag 10 november 1988 werd tijdens de Boekenbeurs te Antwerpen een panelgesprek gehouden onder de titel „Tussen schrijver en lezer. Sluiswachters in de literaire wereld”. Dit naar aanleiding van het verschijnen van *Geboekstaafd. Vlaamse prozaschrijvers na 1945*.

De sluiswachters waarvan sprake zijn een aantal recensenten die in de traditie van het tijdschrift *Boekengids* de vloot van Vlaams proza proberen te kanaliseren en ter bestemming te brengen: i.c. u en ik.

Het gaat dus om een gebonden literair lexicon van auteurs. *Geboekstaafd* onderscheidt zich van die andere publikatie *Kritisch Lexicon van de Nederlandstalige Literatuur na 1945* (losbladig, Samson & Wolters-Noordhoff) op verschillende punten: het is eenmalig want een jubileumuitgave (65 jaar *Boekengids*); het beperkt zich tot proza en dan nog het Vlaamse. Ook inhoudelijk kan men spreken van een zekere beknoptheid t.o.v. het losbladige lexicon. Dit heeft voor- en nadelen.

Zoals de samenstellers zelf schrijven in hun verantwoording hebben ze geen „literair-historische of -wetenschappelijke pretenties” (blz. 9) maar willen ze „een overzichtelijk totaalbeeld neerzetten van het verhalend prozawerk van 94 hedendaagse auteurs” (blz. 9). Daaruit mogen we afleiden dat *Geboekstaafd* zich vooral richt tot lezers die aan een eerder algemene, inleidende bespreking van auteur en werk genoeg hebben.

Dit zou er kunnen op wijzen dat o.a. het literatuuronderwijs gebaat is met dit boek. Is dat ook zo? Ik geef bondig enkele losse bedenkingen.

Het is weliswaar jammer dat de sluiswachters poëzie en drama tussen schip en kade laten vallen. Nochtans lijkt dit me geen doorslaggevend bezwaar. Het is een gekend feit dat in het secundair onderwijs de klemtoon, zowel in de klas als bij de huislectuur, nog steeds op proza ligt. *Geboekstaafd* biedt een handig instrument ter begeleiding van gelezen of te lezen lectuur. Het verstoort het leesplezier niet al te zeer door uitvoerige, structurele of andere analyses - die wél „wetenschappelijke pretenties” hebben. Het vervangt daardoor de literaire encyclopedies met hun vaak hermetische taal en voyeuristische monografieën.